

10.10.2019

EOAK/3462/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

LAPSIA KOSKEVAT ESITUTKINNAT TOIMITETTAVA VIIPYMÄTTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli lastaan koskevan pahoinpitelyn käsittelyn kestoa Oulun poliisilaitoksella.

3 RATKAISU

3.2 Kannanotot

3.2.1 Lähtökohtia

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:ssä säädetään esitutkinnan toimittamisajasta seuraavaa.

Esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Alle 18-vuotiaan ollessa epäiltyinä rikoksesta tai alle 15-vuotiaana tekemästään rikollisesta teosta esitutkinta on toimitettava kiireellisesti.

Esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Kun *epäilty* on alle 18-vuotias, esitutkinta on siis toimitettava kiireellisesti. Tässä tapauksessa epäilty on täysi-ikäinen, mutta asianomistaja oli tapahtuma-aikaan 8-vuotias. Laissa ei ole säädetty siitä, että asianomistajan ikä vaikuttaisi esitutkinnan kiireellisyyteen. Esitutkintalain esitöissä (hallituksen esitys 222/2010) todetaan lapsista asianomistajina muun muassa, että

Joissakin yhteyksissä on kiinnitetty huomiota siihen, että rikoksen erityisen nopean selvittämisen tarve liittyy myös alaikäisten asianomistajien tapauksiin. Eduskunnassa tuolloin käsiteltävänä olleen lakialoitteen vuoksi nuorisorikostyöryhmän mietinnössä käsiteltiin perusteellisesti myös tarvetta säätää nuorten asianomistajien asioiden erityisen nopeasta käsittelystä. Mietinnöstä tarkemmin ilmenevin perustein (mietinnön s. 58—63) siinä päädyttiin kielteiseen ratkaisuun. Syytä tämän kannan muuttamiseen ei ole ilmennyt.

Näin ollen lakitasolla ei siis ole säädetty, että esitutkinta olisi toimitettava kiireellisesti, kun rikoksen epäillään kohdistuneen lapseen. Tämä on lainsäätäjän tietoinen ja suhteellisen tuore ratkaisu.

Poliisihallitus on kuitenkin antanut ohjeen (Lapsi asianomistajana ja todistajana esitutkinnassa 2020/2013/5071), jonka mukaan lapsen ollessa asianomistajana rikosasiassa esitutkintatoimenpiteet tulee aloittaa välittömästi ja esitutkintatoimenpiteet tulee suorittaa viivytyksettä. Eriytisesti on viitattu siihen, että lapsen kuuleminen pitkän ajan kuluttua epäilyllä tapahtumasta voi heikentää lapsen kertomuksen laatua ja luotettavuutta. Tämä on nähdäkseni tässäkin asiassa huomioon otettava seikka. Pidän Poliisihallituksen ohjetta muutoinkin tärkeänä ja tarpeellisenä.

Myös oikeuskirjallisuudessa on suositettu, että esitutkinta toimitetaan kiireellisenä silloin, kun asianomistaja on alle 18-vuotias (Satu Rantaeskola (toim.) Esitutkintalaki – kommentaari s.110).

Esitutkinta on yleensäkin tuloksekkainta silloin, kun se voidaan toimittaa mahdollisimman pian rikoksen tapahduttua. Esitutinnan joutuisuudella on luonnollisesti suuri merkitys rikoksen uhrin kannalta. Esitutinnan toimittaminen ilman aiheetonta viivytystä on tärkeää myös syylliseksi epäillyn kannalta, jotta hän ei joudu olemaan kauempaa kuin välttämätöntä rikoksesta epäillyn asemassa. Ylipäätään asianmukainen esitutkinta ja sen viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa. Esitutinnan hyväksyttävä kesto riippuu kussakin yksittäistapauksessa tutkittavana olevan asian erityispiirteistä kuten sen laadusta ja laajuudesta. Luonnollisesti myös käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat esitutinnan keston. Esitutinnan toimittamiseen käytetty aika ei saa johtaa siihen, että tutkittavana oleva rikos pääsee vanhentumaan.

Poliisi joutuu väistämättä asettamaan tehtäviään kiireellisyysjärjestykseen, minkä johdosta vähemmän kiireelliseksi arvioidut esitutkinnot joutuvat odottamaan vuoroaan. Tärkeysjärjestykseen asettamisessa on yleensä kysymys siitä, että poliisin rajallisten resurssien puitteissa vakavimmat rikokset asetetaan etusijalle. Toisaalta jonkin rikoksen tutkiminen kiireellisesti saattaa olla tärkeätä muustakin syystä. Useimmiten järjestykseen asettaminen koskee esitutkintatoimenpiteistä nimenomaan esitutinnan aloittamista.

Lasten osalta on otettava huomioon myös heidän kohteluaan esitutkinnassa koskevat säännökset esitutkintalain 4 luvun 7 §:ssä. Korostunut merkitys on muillakin 4 luvussa säädetyillä esitutkintaperiaatteilla.

Esitutkintalain 4 luvun 7 §:n mukaan

Alle 18-vuotiasta on kohdeltava esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei tutkintatoimenpiteistä aiheudu hänelle tarpeetonta haittaa koulussa, työpaikalla tai muussa hänelle tärkeässä ympäristössä.

Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa neuvoteltava lääkärin tai muun asiantuntijan kanssa siitä, voidaanko alle 18-vuotiaaseen kohdistaa tutkintatoimenpiteitä.

Esitutkintalain 4 luvussa säädetyt esitutkintaperiaatteita ovat muun muassa suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate. Niiden mukaan esitutkinnassa ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä esitutinnan tarkoituksen saavuttamiseksi, ja että esitutkintatoimenpiteen ja siitä aiheutuvan henkilön oikeuksiin puuttumisen on oltava puolustettavia suhteessa selvittävään rikokseen, selvittävän asian selvittämistarpeeseen sekä toimenpiteen kohteena olevan henkilön ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin ja muihin asiaan vaikuttaviin seikkoihin nähden.

3.2.2 Poliisin menettelyn arviointi

Tässä tapauksessa asianomistaja on kuultu yli 13 kuukautta tapahtumien jälkeen. Muut kuulustelut on tehty lähes kaksi vuotta tapahtumista ja esitutkinta on valmistunut hieman yli kahdessa vuodessa.

Poliisipäällikkö on lausunnossaan todennut, että näin pitkä esitutkinta-aika lapseen kohdistuneessa pahoinpitelyssä on liian pitkä. Olen tästä samaa mieltä.

Kyse ei ole ollut mitenkään laajasta tai laadultaan vaativasta esitutkinnasta. Kuten edellä on todettu, asian selvittäminen voi vaarantua, jos kuulustelut tehdään vasta pitkän ajan kuluttua tapahtumista. Vaikka tässä tapauksessa aiheutuneet vammat ovat olleet lieviä, on mielestäni otettava huomioon, että rikoksen on epäilty tapahtuneen lapselle tärkeässä kouluympäristössä ja epäiltynä on ollut koulun henkilökuntaan kuuluva. Nämäkin seikat nähdäkseni olisivat puolta- neet asian huomattavasti ripeämpää esitutkintaa myös epäillyn sekä koulun näkökulmasta.

Asiassa selvityksen antaneet tutkijat ja tutkinnanjohtajat ovat mitä ilmeisimmin joutuneet toimi- maan hyvin vaikeassa työtilanteessa. Tähänkin nähden pidän riittävänä, että kiinnitän - - - ja - - - huomiota edellä esittämiini näkökohtiin. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös Oulun poliisilaitokselle ja kiinnitän sen huomiota sii- hen, että lapsiin kohdistuneiden rikosten esitutkintojen asianmukaisen ripeä toimittaminen tur- vataan.

Poliisilaitos on ilmoittanut ryhtyneensä erinäisiin toimiin rikostutkinnan vaikean työtilanteen hel- pottamiseksi. Tämä onkin ollut erittäin perusteltua. Oikeusasiamiehen kanslian huhtikuussa 2019 toimittamalla poliisilaitoksen tarkastuksella tuotiin esiin henkilöstölisäykset ja myös se, että juttuvarantoa oli käyty syyttäjien ja kahden psykologin kanssa läpi. Poliisilaitoksen ilmoituksen mukaan tilanne oli parantunut. Asiaan on kuitenkin mitä ilmeisimmin kiinnitettävä poliisilaitok- sella edelleen erityishuomiota. Joka tapauksessa pyydän Poliisihallitusta myöhemmin tänä syk- synä tehtävällä tarkastuskäynnillään kiinnittämään erityistä huomiota lapsiin kohdistuneiden ri- kosten esitutkintatilanteeseen ja raportoimaan siitä minulle. Tässä tarkoituksessa lähetän jäl- jennöksen tästä päätöksestä poliisilaitoksen lisäksi myös Poliisihallitukselle.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni - - - ja - - - näkökohdat tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös Oulun poliisilaitokselle ja kiinnitän sen huomiota sii- hen, että lapsiin kohdistuneiden rikosten esitutkintojen asianmukaisen ripeä toimittaminen tur- vataan.

Pyydän Poliisihallitusta tulevalla tarkastuskäynnillään Oulun poliisilaitoksella kiinnittämään eri- tyistä huomiota lapsiin kohdistuneiden rikosten esitutkintatilanteeseen poliisilaitoksella ja rapor- toimaan siitä minulle 31.12.2019 mennessä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Poliisihallitukselle.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aiheutta.